

د ملریا غوماشی یادونه

د سنایي پر مختایي موسسې له خپرونو څخه

Ketabton.com

مرکز نشراتی باس تقدیم می کند

د ملریا غوماشی یادونه

د سنایي پرمختیایي موسسه	:	خپرونکې
راز محمد دلیلي	:	مسول مدیر
عبداللہ کاکړ	:	لیکونکې
پوهنمل امان اللہ لودین	:	پښتو ژباړه
فتانه بکتاش عارفي	:	انخورگر
سید نذیر حسینی	:	کمپوز او دیزاین

- لومړی طبع : ۱۰۰۰ ټوکه، د سنایي پرمختیایي موسسه (SDO) د ۱۳۸۶ د وري میاشت.
دوهم طبع : ۱۰۰۰ ټوکه، د سنایي پرمختیایي موسسه (SDO) د ۱۳۸۷ د ژمی میاشت.
درېم طبع : ۱۰۰۰ ټوکه، د سنایي پرمختیایي موسسه (SDO) د ۱۳۸۸ د ژمی میاشت.
څلورم طبع : ۲۰۰۰ ټوکه، د سنایي پرمختیایي موسسه (SDO) د ۱۳۸۹ غویا میاشت.

اتم سړک، قلعه فتح اللہ د سنایي موسسه، په کابل کې پته
تېلفون: ۲۲۰۱۶۹۳ - ۲۰

۱۸۱ پوسټ بکس

برېښنا لیک: sleat@brain.net.pk

انټرنیټ پاڼه: www.sanayee.org

اورگزي پلازې شانہ، یونیورسټي ټاون، پیښور پاکستان، په پاکستان کې پته.

تېلفون: ۹۱-۰۰۹۲-۵۸۴۲۱۵۵ - ۹۱۵۸۲۱۶۵

فکس: ۹۱ + ۹۲ - ۵۸۴۵۱۴۹

د دې کتاب ټول حقوق د سنایي پرمختیایي

موسسې پورې اړه لري.

د ملاریا غوماشی یادونه

د سنائی پرمختیائی موسسه

تصویری کیسه

والسلام عبدالله کاکړ

د افغانستان تنکیو او ددی

پخوانی او تاریخی وطن د

راتلونکی جوړونکو ته

وړاندی کیری

سريزه

ستاسوپه لاس کې کتاب د ماشومانو او تنیکو ځوانانو د ادبیاتو په سبک لیکل شوی دی تر څو د دې کتاب د لوستلو په لړۍ کې په دې پوه شي چې وقایه له درملنې (تداوی) څخه غوره او گټه وړه ده. د چاپیریال د حفظ الصحې مراعات د ژوند او انساني روغتیا ضامن دی.

لکه چې وايي

سالم عقل په سالم بدن کې دی

هڅه کوونکی فعال ژوند هم له روغتیا سره رابطه لري.

په دې کتاب کې زیار ایستل شوی څو جوته شی چې څرنگه مضره حشرات کورونو ته لاره پیدا کوي او د کورنۍ د بي پروایۍ له کبله د میکروبونو د انتقال او ناروغۍ سبب گرځي. برسیره پردې هغه عوامل چې کورونو ته د حشراتو د داخلیدو لاره برابروي د ملریا د غوماشي د یادونو په کیسه کې توضیح شوي دي. همدا رنگه هغه تدبیرونه چې د میکروبونو د انتقال او له هغو څخه د خطرناکو وقایعو مخنیوي کيږي هم بنودل شوی.

له گرانو او زړه سواندو لوستونکو څخه هیله من یم چې د لیکوالۍ په لاری د نوی لاروی له تیرو تنو څخه سترگی پټی کړی او خپل نظریات، انتقادات او وړاندیزونه له مونږ څخه ونه سپموی.

والسلام عبدالله کاکړ

د ناشر سرليک (مقدمه)

د قادر او متعال خدای (ج) شکر ادا کوو چې موږ ته یې د دې توفیق را په برخه کړ چې د سنایي پرمختیایي موسسې د یوې اوږدې وقفې څخه وروسته د ماشومانو د کتابونو د چاپ او خپرولو د لړۍ په لیکه کې دستاسو په لاس کې کتاب خپرولو وسپاره.

دا کتاب چې په روان نثر په خاص لطافت او په ډیره خوږه ژبه نازولو ماشومانو ته لیکل شوی دی په زړه پورې تصویرونه او بڼوونیزه کیسه چې د انسان د یوه تریخ د بڼمن یعنی یوې ضرر رسوونکې حشرې (د ملریا غوماشی) یادونه دي.

چې له لوستلو او اوریدلو څخه یې د نوبتی تبې (د ملریا د تبې) لږزې د لوستونکي او اوریدونکي په بدن راځي او دی ته متوجه کیږي چې خپلې روغتیا او د چاپیریال حفظ الصحی مراعات په واسطه ځان له ناروغۍ څخه وقایه او د ناروغۍ په صورت کې د متخصص ډاکتر په مشوره تداوی کړي. د سنایي پرمختیایي موسسې او د باس د نشراتی مرکز هدف د گران وطن افغانستان د خلکو د ژوندانه بهبود او بڼه والی دی.

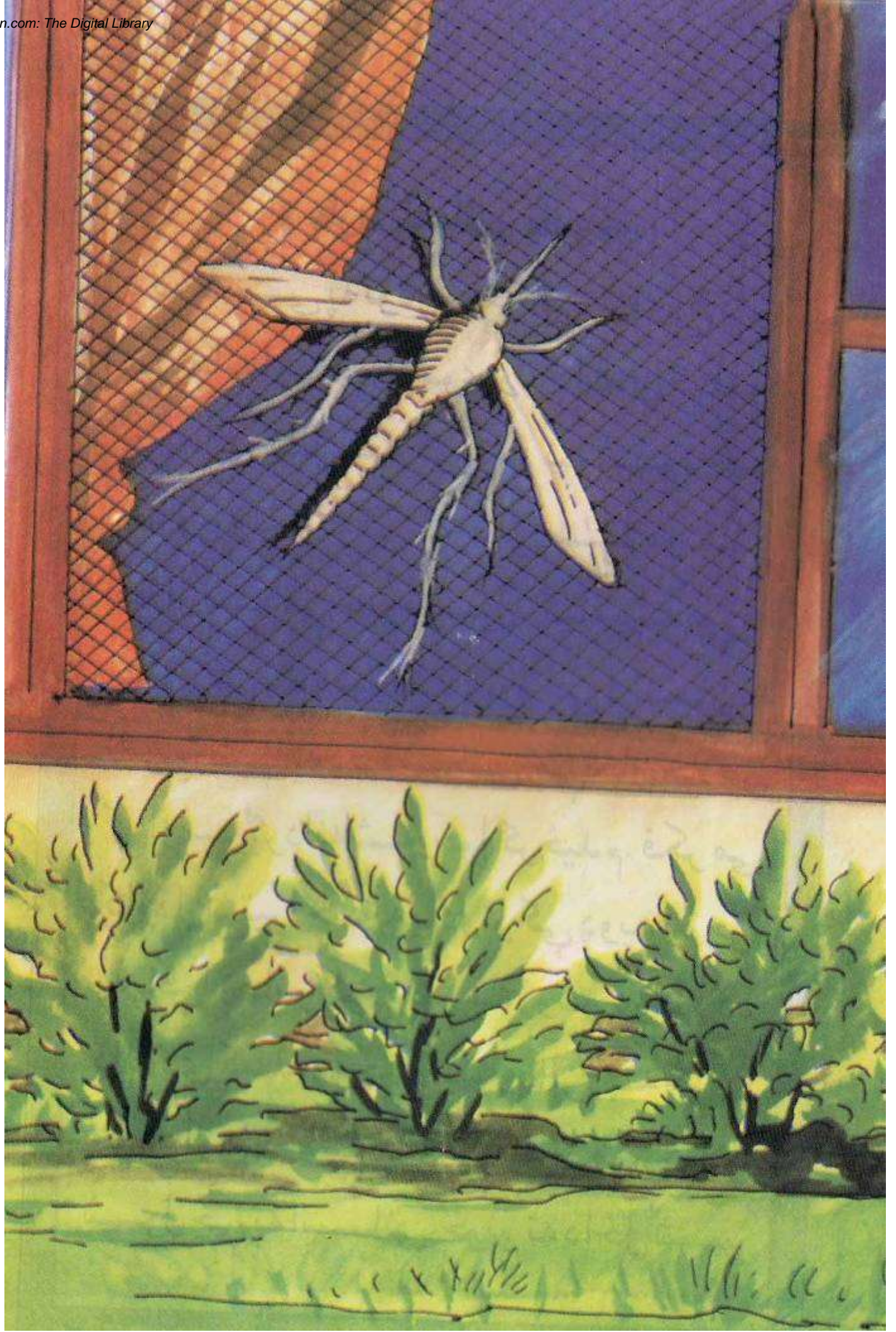
والسلام

راز محمد «دلیلي»

د سنایي پرمختیایي موسسې عمومي رئیس

د ملریا غوماشی یادونه

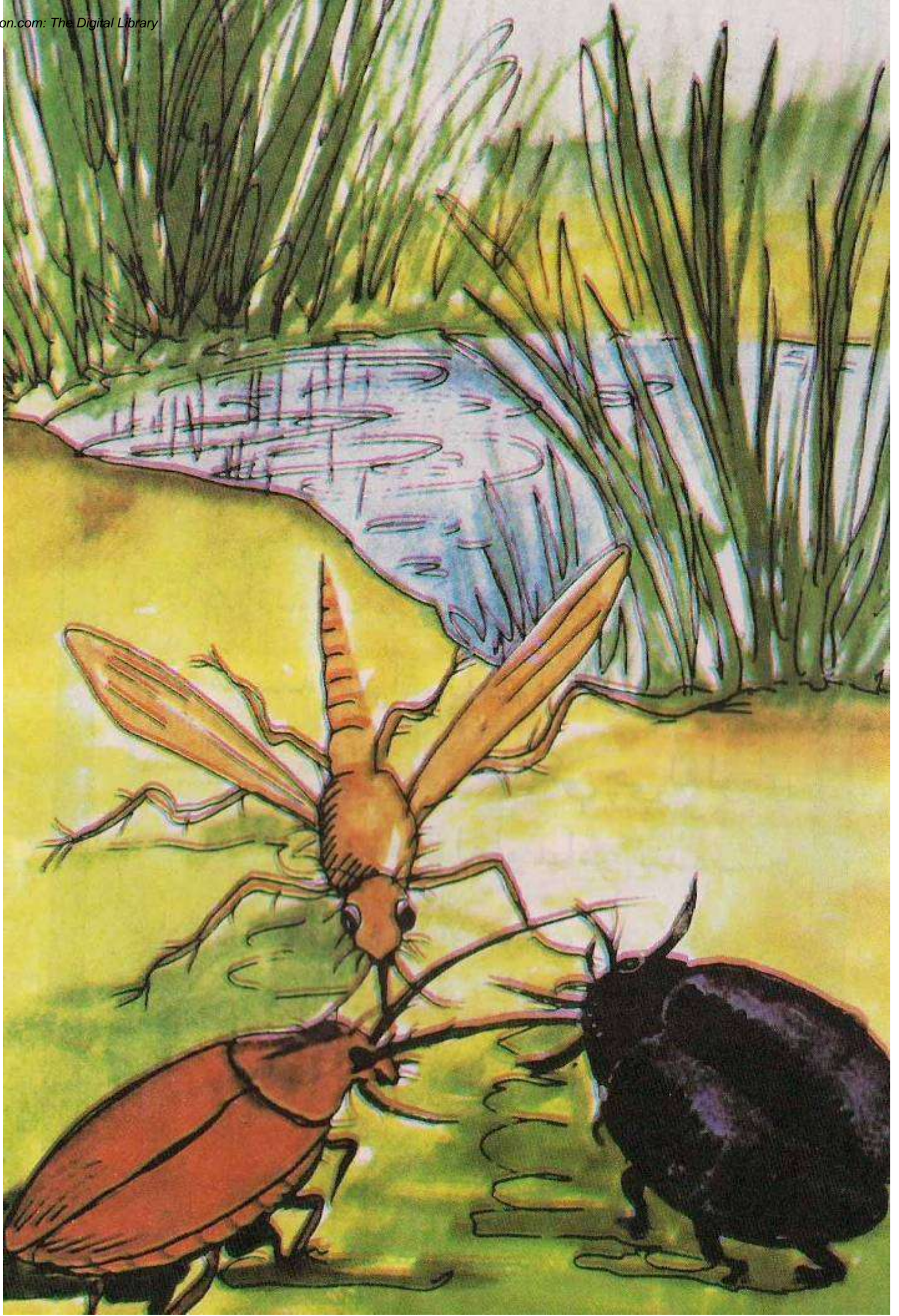
د دوبي په تودو ورځو کې يوه ورځ ډيره
ستومانه او ستړي شوي وم. دالدي کبله وه
چې ماغوبنتل هغه کور ته د ننه شم ناخپه
زما وزرونه د کرکې له جالې سره ونبتل
مخ او سرمې خوږ شول. کينه پښه مې په
جالې کې بنده شوه نږدې وو چې د انسان په
لاس ورشم. په ډيره سختي مې ځان خلاص
کړ او سرگردانه شاوخوا گرځيدم. فکر مې
کاوه او د تيروخت په يادونو کې ډوبه وم چې
په پخوا زمانو کې مور بڼه ژوند درلود،
دالدي کبله وو چې ځينې جالې به څيري
وي او لوي سوري به يې لرل او مور کولای
شول چې په آساني خونو ته داخل شو

خپل وخت په خوښۍ تیر کړو او خپلې گیدې
مړې کړو. لاکن اوس داسې جالی
استعمالیږي چې سوري یې ډیر کوچني دي
او مور نشو کولای خونو ته دننه شو. په هر
حال په نوموړې ورځ له ډیرو گړخیدو
وروسته ډیره سترې او بی حوصلې شوې وم،
ځکه چې بې جالی کړکی پیدا نشوه.

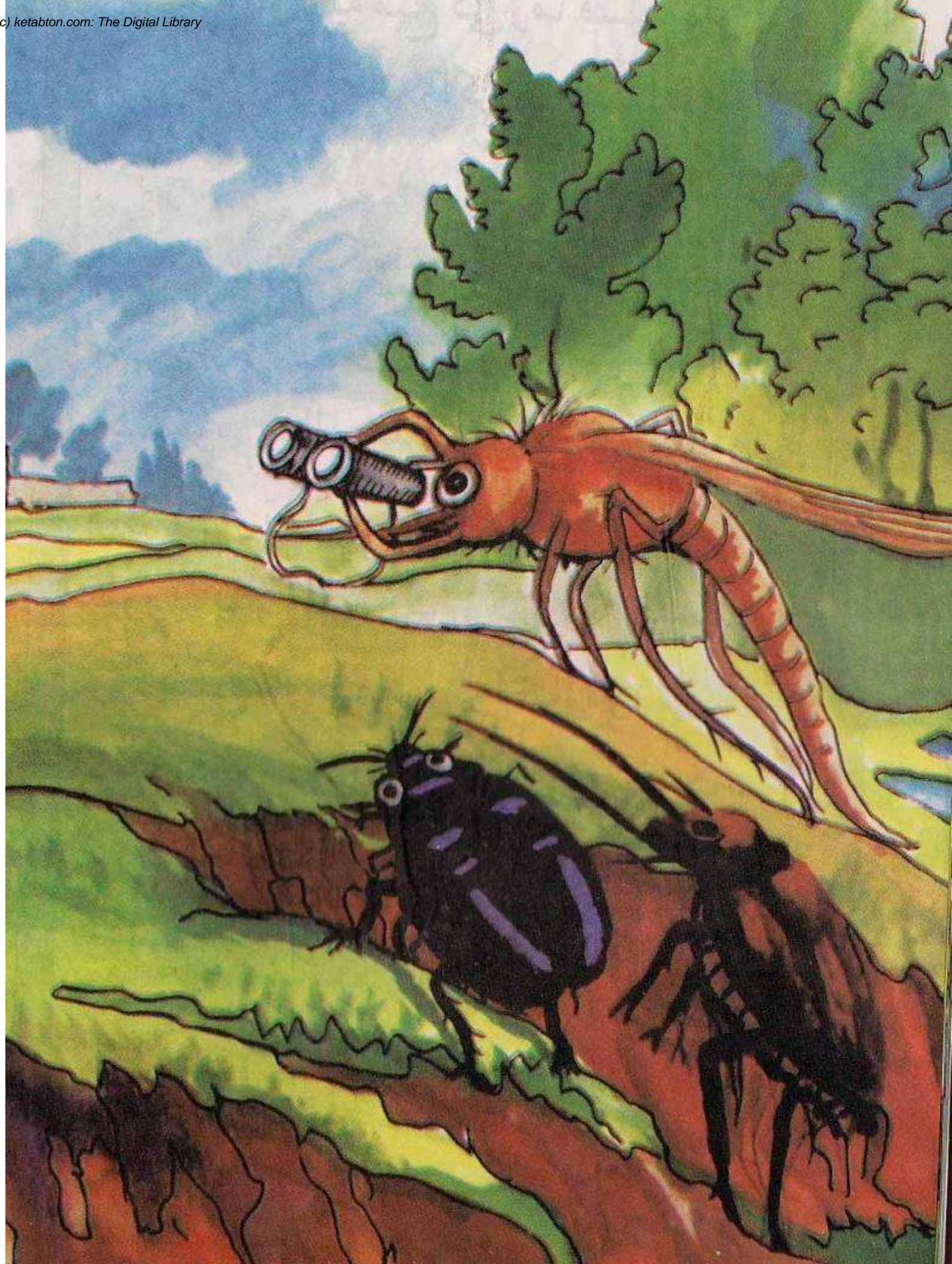
ناڅاپه را په یاد شول چې له خپلو دوستانو
څخه مرسته وغواړم په تلوار د ورېو مور او
قانغوزک ته په داسې حال کې چې له لورې
څخه مې پښو دمه نلرله او سامې بنده بنده
کیده ورنږدې شوم او موضوع مې هغوي
ته بیان کړه. هغوي قبوله کړه او تصمیم
موو نیوه چې په گډه به کار شروع

کړو د هغوي په منح کې زما قـدلور وو .
دوربين يې ماته را کړ چې يوه بسى جالى
کړه کي پيدا کړو . ډير کوبنس مې وکړ لکن
نتيجه يې ورنکړه نږدي وو چې ناهيلي شم
ناخپه مې يو کور تر سترگو شو چې
کړ کيو يې جالى نلرلې ډيره خوبنه شوم او
دوستانو ته مې وويل چې بنکار پيدا شو ،
مور بريالي شو . لکن زموږ ورځ تيره شوى
وه د شپې ناوخته هره خوا تياره وه .

د ورږو مور په داسې حال کې چې له خوبنې
په جامو کې نه خايده ويې ويل : ته خو
وزرونه لري او له کړه کې خخه دا خيليدای
شى ! مورڅه وکړو ؟

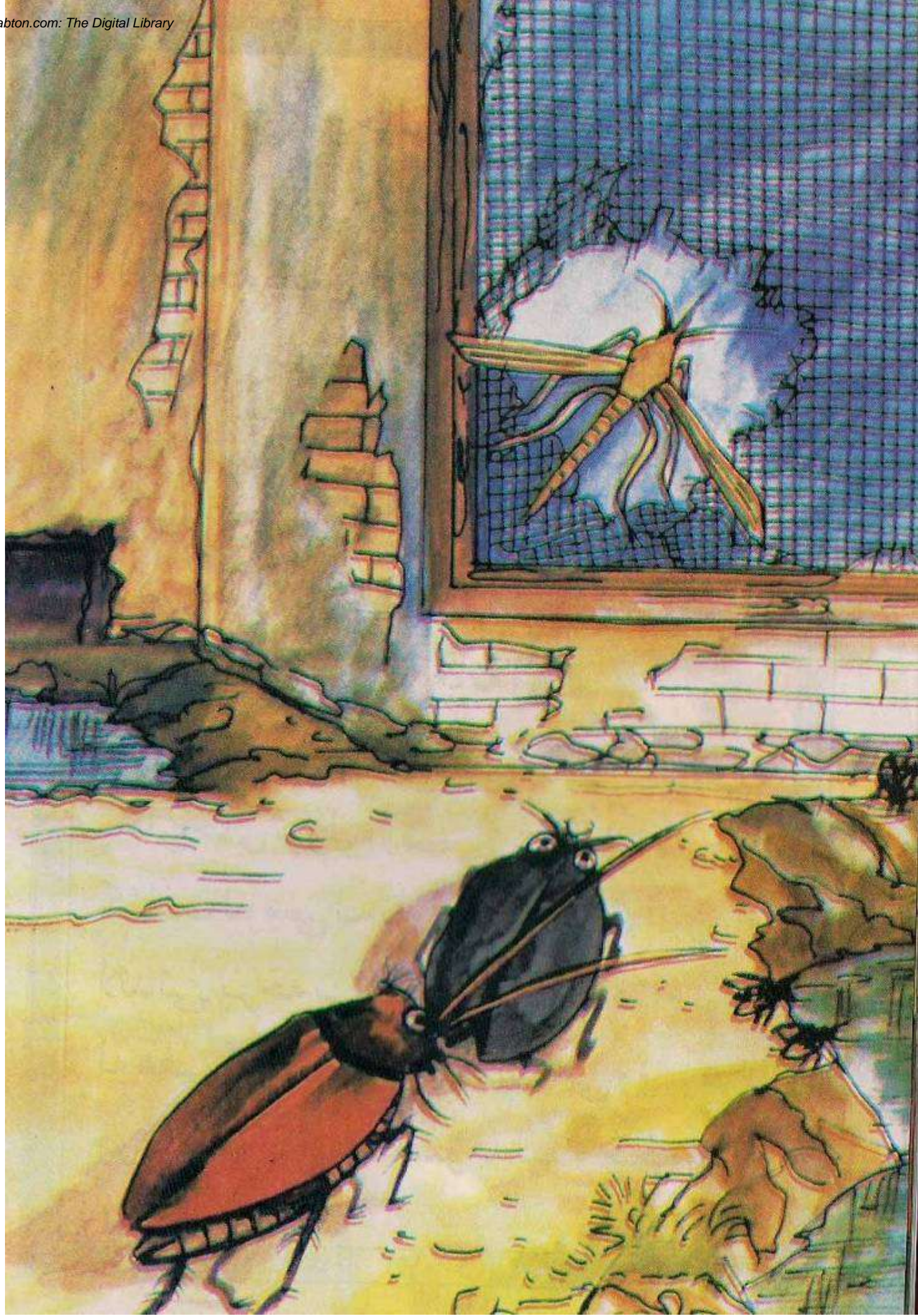
ماورته وويل : تشویش مه کوى هغه کور

چې کرکی یې جالی نلری د اوبولاری یې
هم جالی نلری، تاسو کولای شی د اوبو
لارو څخه پخلن ځای ته ځان ورسوی په هغه
ځای کې به سره یو ځای شو او اوضاع به
مطالعه کړو. کله چې پخلن ځای ته داخله
شوم عجیبه شانتته حال وو. زما په فکر
د کور خاوند میلمانه لرل. ډول ډول خواړه
په ډول ډول لوښو کې پاته وو.

مچانو هم جشن درلود ترمور د مخه یې د
پخلن ځای نیولی وو.

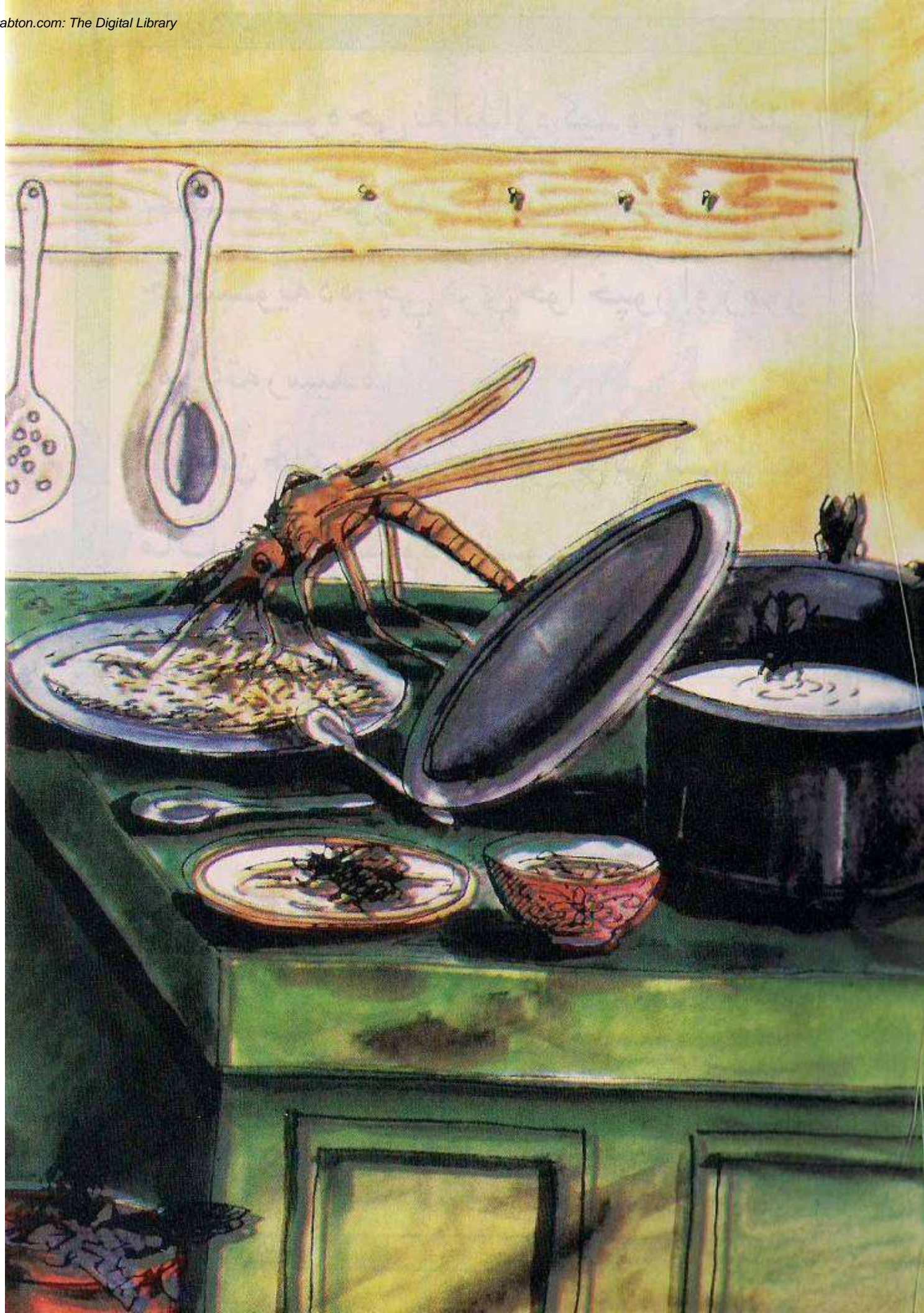
کثافت لوښی له ناولو کثافتو ډک وو او
لاندنی برخه یې سوری وه چې کثافتونه
له هغې څخه د باندې وتلي وو. زموږ
خوشحالی ددی صحنو له لیدو څخه ډیره

زیاته شوه چي نه اندازه کیده. د کثافتو
بـوی مورته د گلاب د عطرو په خیر
خوشبویه ده. چي هرې خوا خپور او زموږ
دماغ ته رسیده.

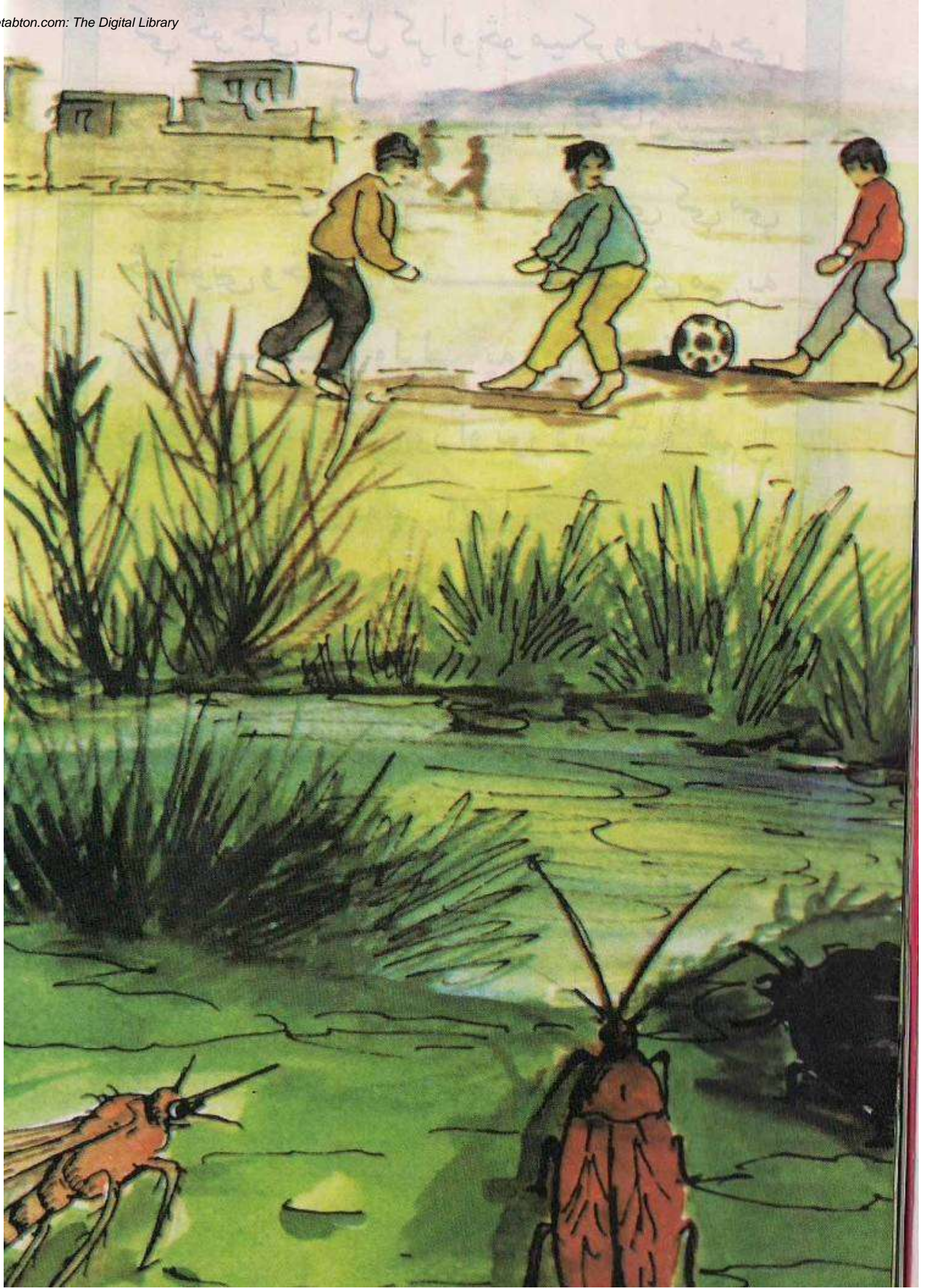
د پخلن ځای په بله خوا کې یو بې سرپوښه
مات سطل ایښودل شوی وو چي په هغه
کې د ډوډۍ توتې او د کیک او کلچو میډه
چي چناسی یې کړي وو ترسترگو کیده.
نه وینځل شوي لوبښي او سرلوڅی تور
دیگی چي له شیدو څخه ډک وو ترسترگو
شو. هرو مرو دا شیدې یې د سهار د چای
لپاره پیرو دلی وی.

ما خپل وزرونه او ځان په کثافت لوبښی

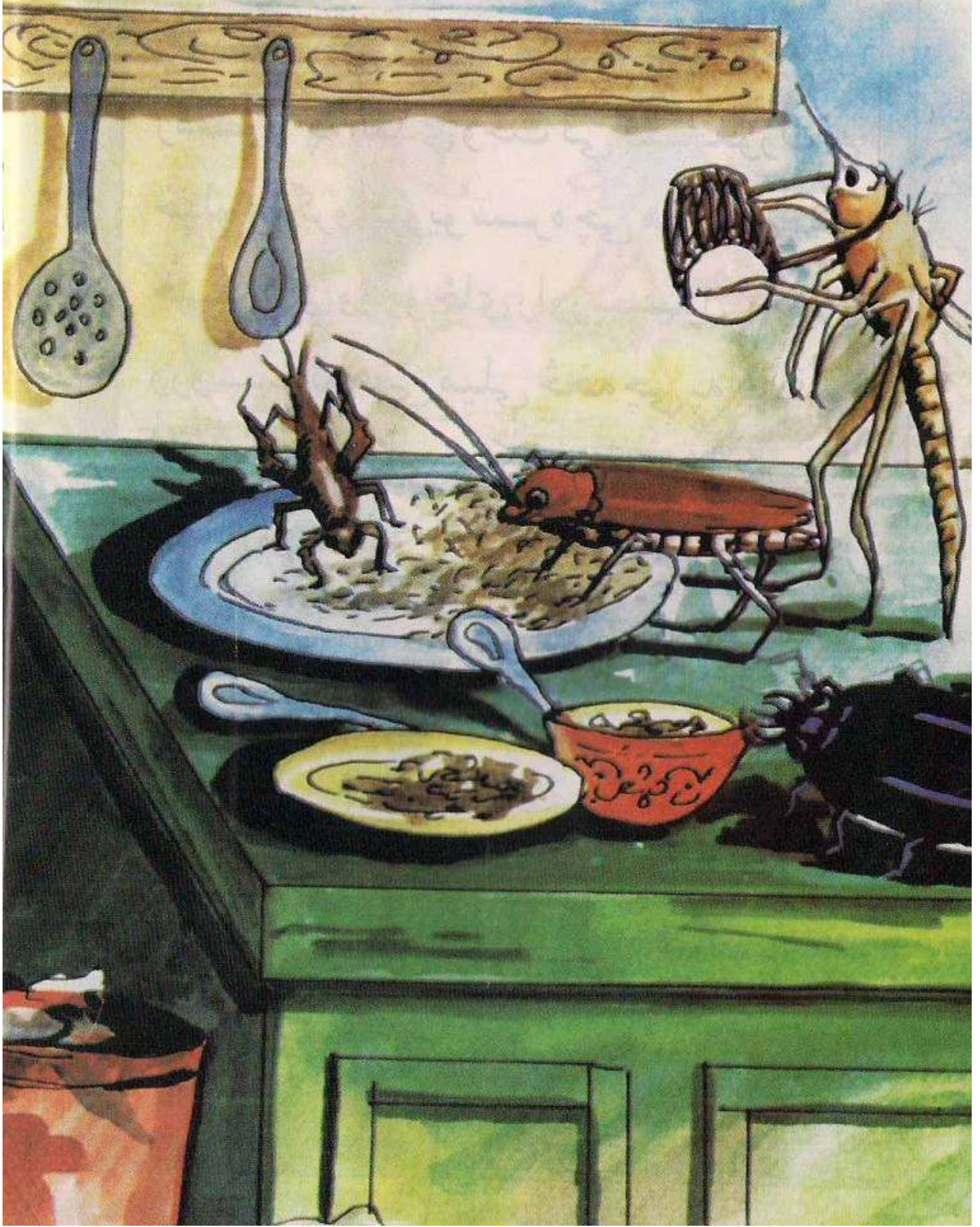

کې خوځلې داخل کړ او خو میکرو بونه چې
زما همیشـه ني ملگري دي له ځان سره
واخيستل او د شيدو په لوبښي کې مې
خو غوتې و خوړې او شـيـدې مې په
میکرو بونو ولړلې. په دې وخت کې مې
وليدل چې دوربې مور او نور دوستان هم را
ورسيدل هغوی ته مې وويل چې ولې ناوخته
راورسـيـدې؟ دوی وويل: (نږدې وو چې د
اوبـو لارو کې د کورپته غلطه کړو لکن د
پخلن ځای د کثافت د لوبښي او سر لڅو
خوړو بوی له مور سره مرسته وکړه خو مور
پته پيدا کړه. ته څه پوهيرې چې زموږ د
شامي (بوی کولو) حس د انسانانو په نسبت
دير قوي او حساس دی. مور له ډير

ليري حاي خخه د خورو او كشافاتو بسوي
حس كوو او په تلوار هغه حاي ته خان
رسوو. په همدې وخت كې قانغوزك له
خپلو ملگرو كړيو سره چې هغوى يې هم
خبر كړي وو يو حاي راوړسيدل. هغوى
وروسته له هغې ميلې خخه چې په كشافت
لوبني كې ئې تر سره كړه د ناوینځل شويو
لوبنو او تور ديگي په خواروان شول. ما هم
خان ورورساوه ومې ليدل چې د ديگ منځ
كې داسې كباب وو چې له خوبنې خخه مې
خپل وزرونه وڅنډل او گيده مې بڼه مړه كړه
يو ځل بيا مې په كشافت لوبني كې خان
ككړ كړ او كباب په لعاب كې مې خو ځلى
سر كونډى وو هلى او په هغه حاي كې مې

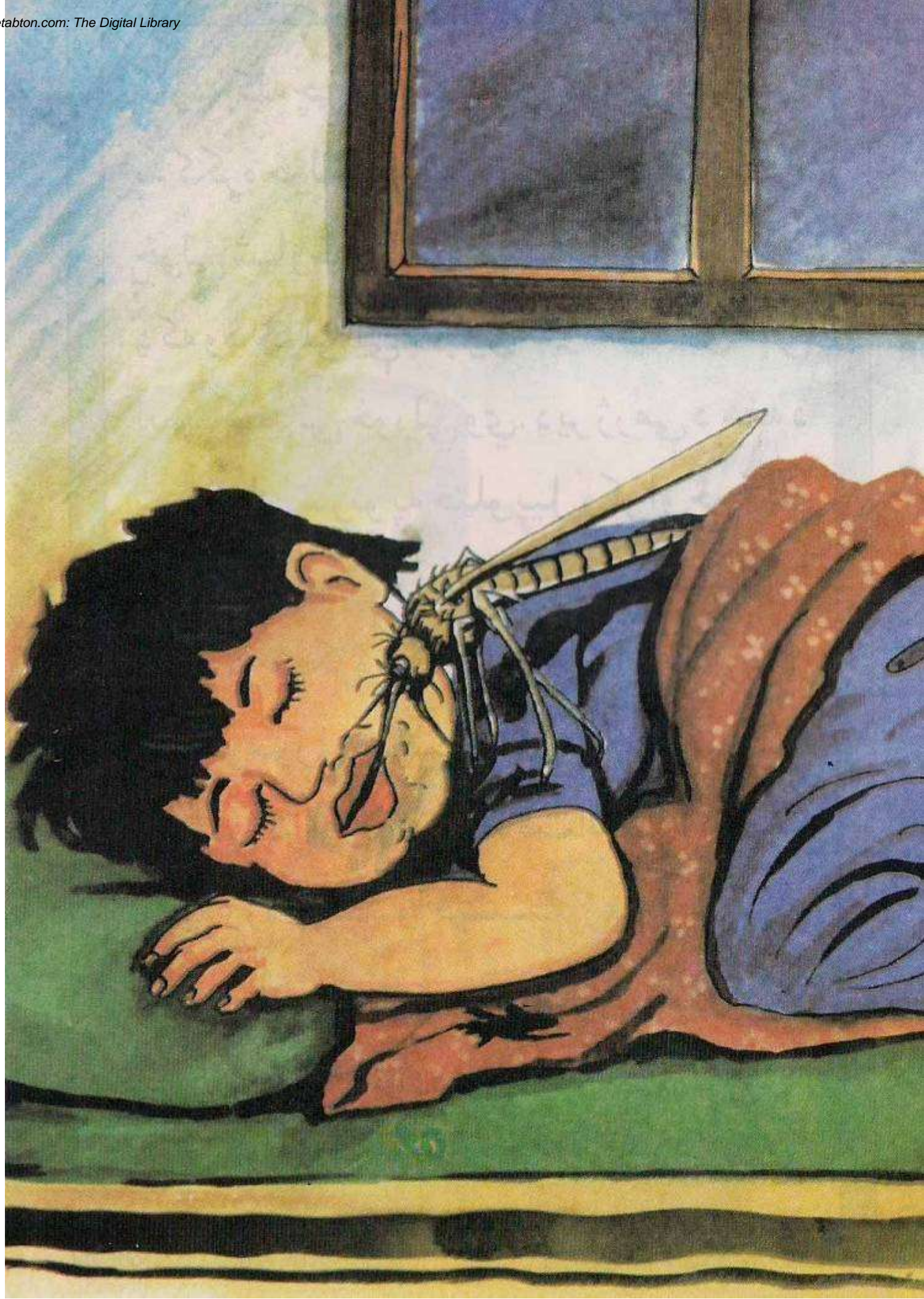
میکروبونه خوشې کرل بیا والو تم. ناخاپه
مې د پخلنځي په کنج کې د حشراتو ضد
درملو په بوتل سترگې ولگیدې اوله خدا
خڅه مې پښتورگی په درد شول اوله خانه
سره مې وویل:

کله چې نظافت مراعات نه شي د حشراتو
ضد درمل څه گټه لري؟

په هر حال د پخلنځای د ناوینځلولو شوو
او سرلوڅو خوړو سره موبنه وخت تیر شو.
له دې ورسته د خونو وار (نوبت) شو او د
هغو خواته مویو ځای حرکت وکړ. په لویه
خونه کې د کور خاوند له میلمنو سره بیده
وو. په میلمنو کې یو ماشوم چې په درانده
خوب بیدېده وو او په لوړ آوازې خروپف

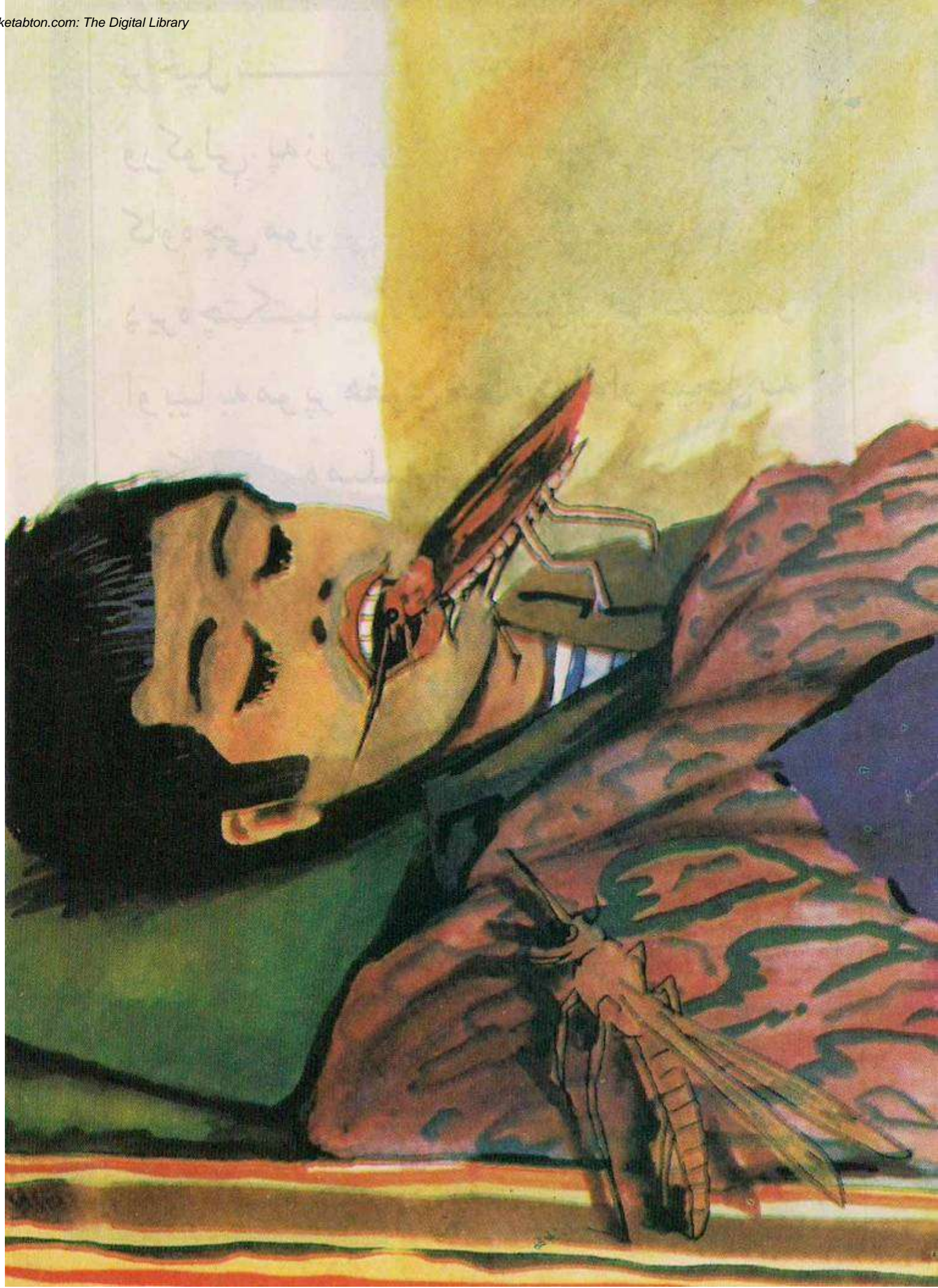
کاوه، کله چې هغه ته نږدې شوو پوهیدو چې
په ککره خوله بیده شوی دی ځکه چې د
خولی شاوخوايې سرینناکه او له کثافتو
ډکه وه. خولی یې بدبوی کاوه. کیدلای شی
آیسکریم ئې خوړلي وي. ډیر ژرمې د هغه د
شوندو او لاسونو په ختلو پیل وکړ او څو کلک
نیښونه مې ورچخ کړل وروســته مې د
کثافتو میکروبونه چې د ځانه سره د اروپي
وو د نوموړي هلك د خولې په کنجونو کې
خوشي کړل او د بي نظافت انسانانو څخه
مې د زړه قصد واخيست. زموږ جشن او
خوشحالی په همدې وخت کې شروع شوه له
نڅا او خندا نږدې وو چې ضعف وکړو.
هر یو موچې چیچه داسې ناراحته کیده چې

پر خپل ســــر او مخ يې ځان ته څپيرې
ور کولې. په زړه پورې خودا وه چې دوي فکر
کاوه چې مور يې له منځه وړي يو خو مور په
ډيره چټکتيا سره د بالبنتونو خواته پتيدو
او بيا به مور پر هغوي حمله کوله او چيچل به
موکول د يوه ميلمه خوله وازه (خلاصه) پاته
وه ما غوښتل وردننه شم خو ومی ليدل چې
د ورې مور تر ماد مخه دهغه خولې ته
ننوتی او د ژبې لاندې برخه ئې خټې، هغی ته
می وار (نوبت) ورکړ او ما حوصله وکړه. په
خلاصه توگه ويلای شم چې نوموړی شپه
ډيره جالبه او د يادونو ډکه شپه وه چې هيڅ
کله ئې هيرولای نه شو.

په بله ورځ مې زړه طاقت ونه کړ بيا هغه

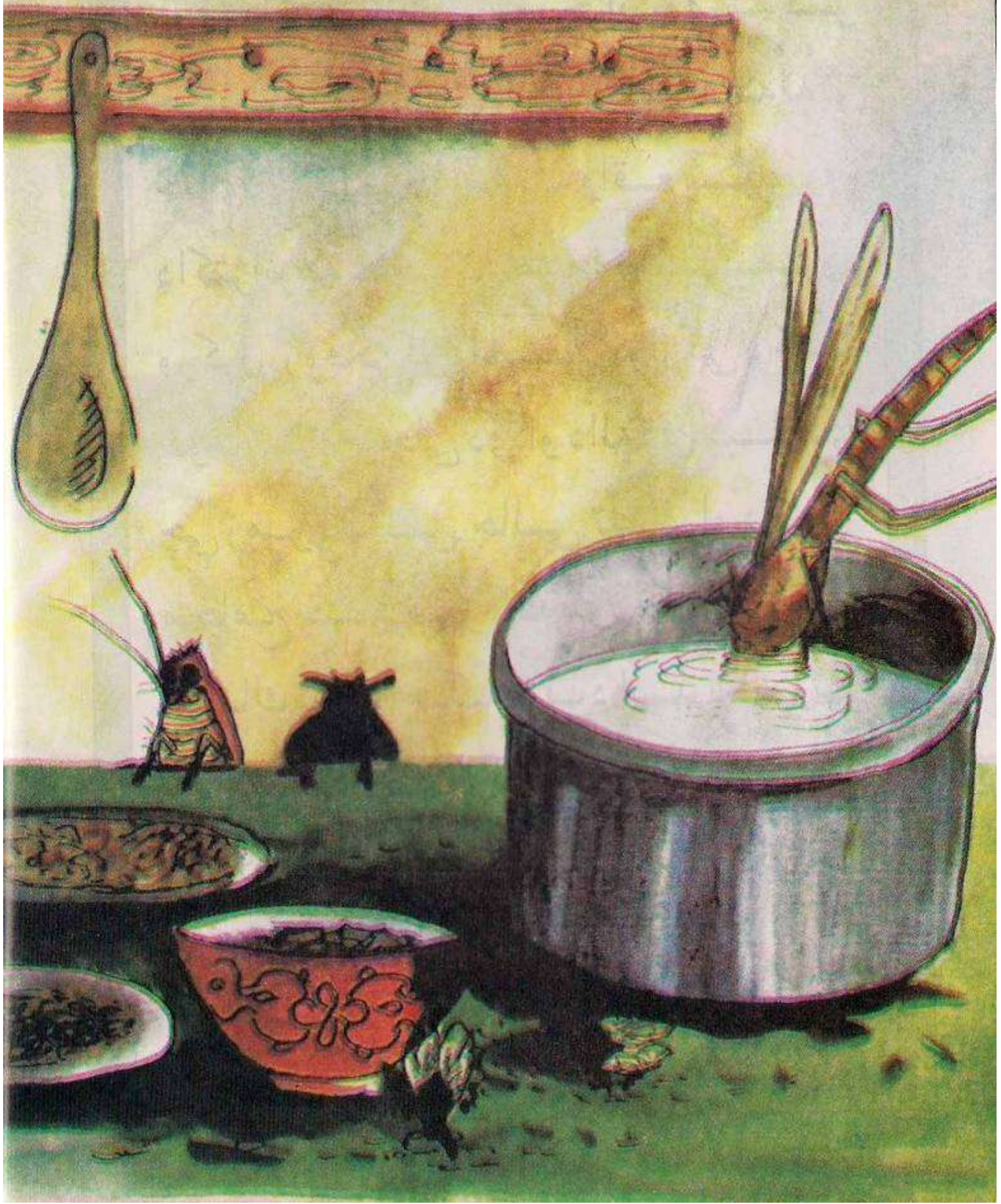

کور خواته ور غلم خود تیری شپی د
عملیاتو نتیجه له نږدی څخه وگورم.
خپل ځان می د کوتی په یوه تیاره ځای
کې پټ کړ او د کورنی د غږیو د مشرانو
خبرو ته می غوږ وینو چې داسې یې ویل:
ډیر ستړی شو، اسد له خپل پلار سره په
روغتون کې پاته شو. د اسد دوینی د
معاینی پایله مو واخیستته او ملریا
تشخیص شو. له خوښی نږدې وو چې
چیفه کرم چې د ملریا د انتقال اتل دلته
موجود دی لکن له احساساتو څخه می
مخنیوی وکړ خپل غوږونه می ښه تیز
کړل خود پای خبرې وروم.
د کور خاوند خپلو خبرو ته دوام ورکړ او

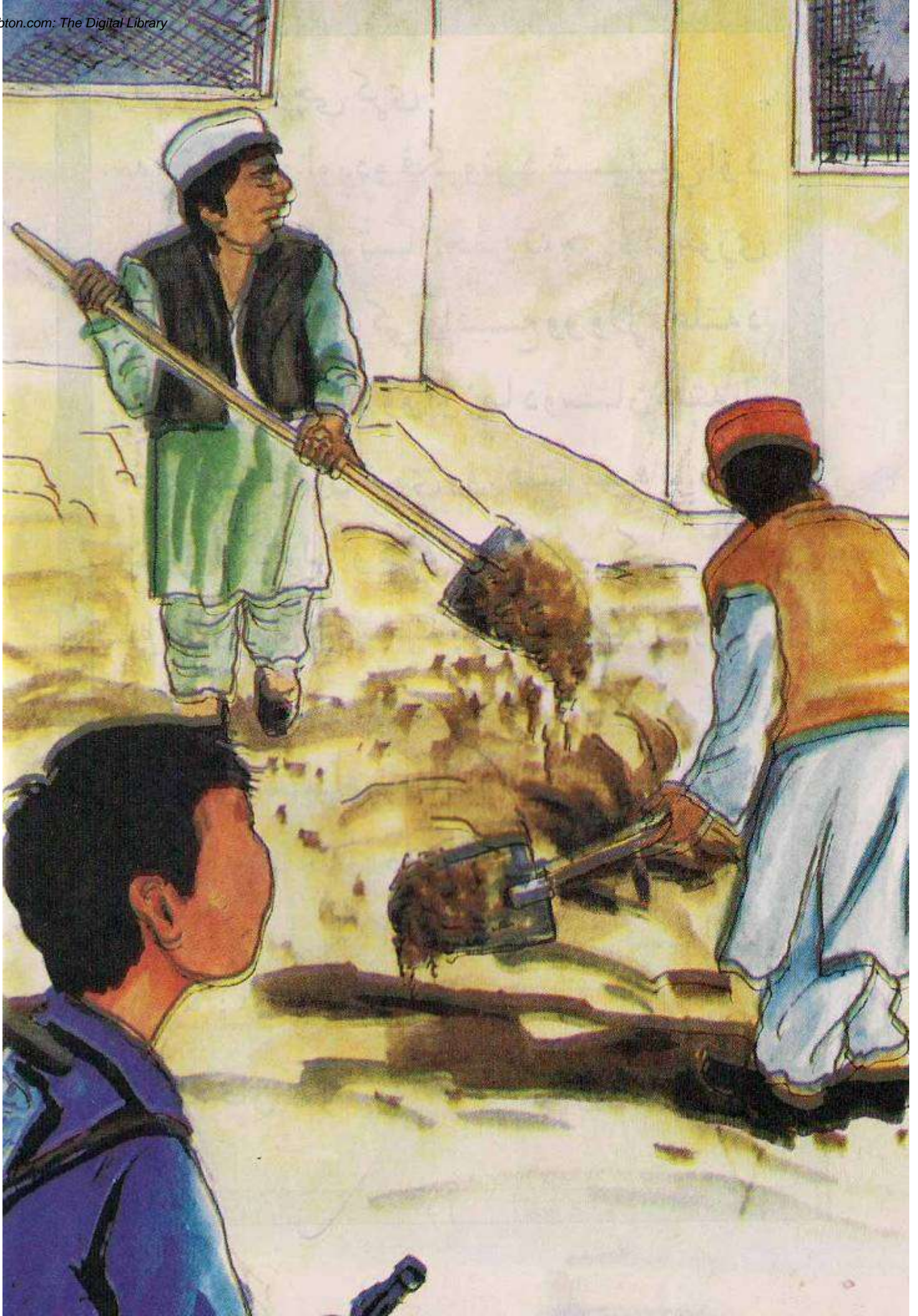

ويي ويل:

روغتيايي حالت يې ډير خراب دى بڼه شو
چې په وخت روغتون ته ورسيد که نه نو
خداى (ج) خبر چې څه به واقع شوي وو.
ډاکترانو په عاجله توگه هغه ته سـيروم
ورکړل. زه فکر کوم اسد خوارکى د ملريا
غوماشي چيچلى دى او داله دې کبله دى
چې زموږ کرکى جالى نلري او د کور
مخامخ خندق هم زياته موده کيږي چې نه
دى پاک شوي. ميلمه توب د اسد په کورنى
زهر شوه. همدې خبرې زما په غوږ کې
جرنگ وکړ چې کيداى شي په راتلونکي کې
زموږ لاره بنده شي.
په خاصه توگه که ويالى صفا او د ډنډونو

ولاري اوبه وچي کري .
په خفگان او اوږدو فکرونو د شنيلي او د
ماشومانو د فوټبال چمن ته چي د نوموړي
کور تر خوا پارک کي واقع وو ولاړم هلته د
ولاړو اوبو يو ډنډه وو او زما دوستان هلته يو
ځای سره راټول شوي وو . هلته سره يو ځای
مصروف شولو او هغه کور مو هير کړ .
له څو ورځو وروسته بيا هغه کور ته روانه
ووم ومي ليدل چي څو کسان د بيل او کډال
او نورو وسايلو پواسطه د خندق په ډکولو
لگيا دي ما خپل ځان د ونو پاڼو شاته پټ
کړ . ستوني مي له ډيره غمه راډکيده او تر
زيات فشار لاندې وو . په ډير افسوس سره
مي له ځان سره ويل چي تر دې وروسته به

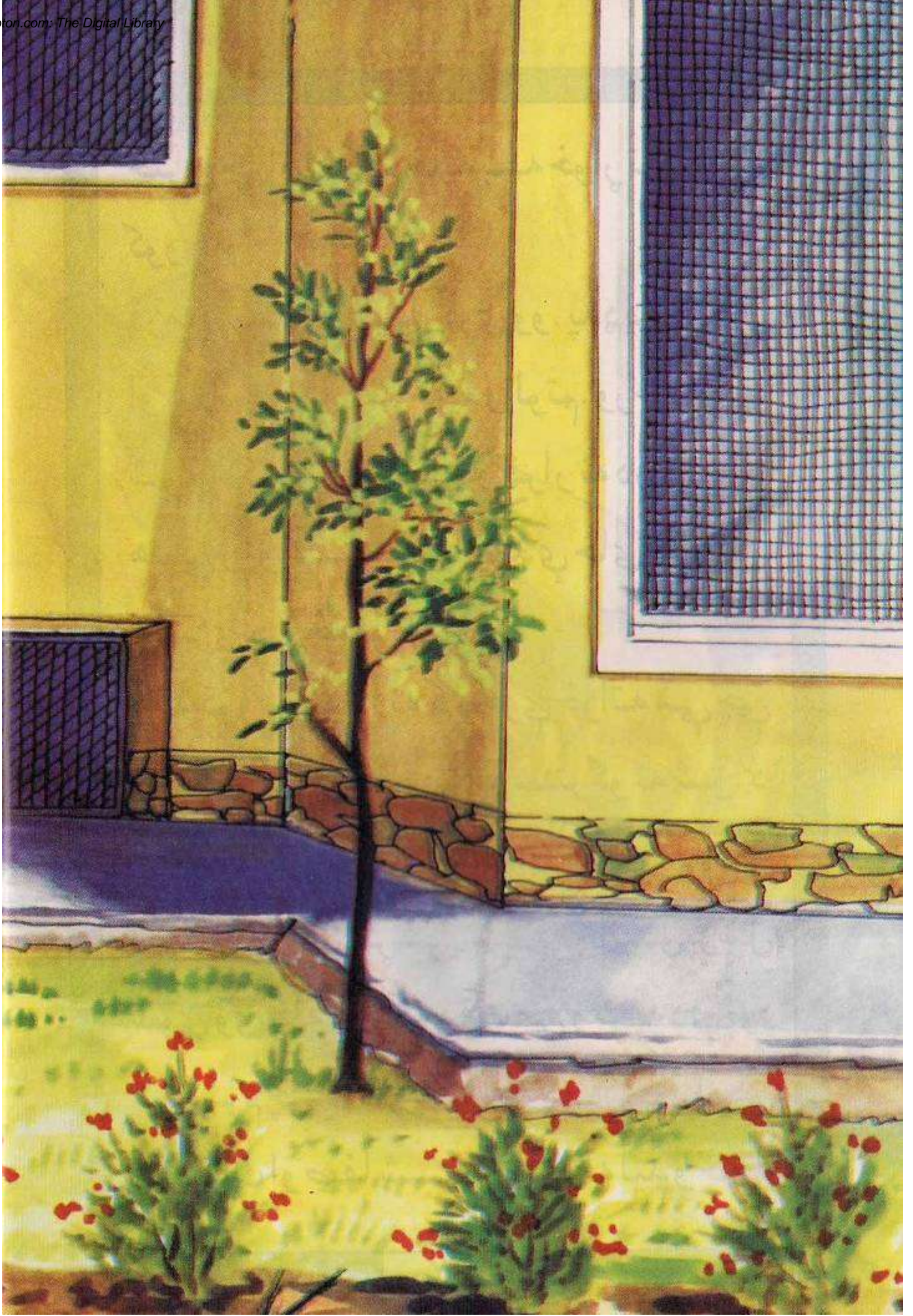

چیرې ځم او له کوم ځایه به خواړه تر لاسه
کووم!!!

درمل شیندل یې پیل کړی وو. په ډیر خفگان
او غم سره له هغه ځایه والو تم. ورځې تیری
شوی لکن زړه مې آرام او قرار نه درلود. خو
هفتې وروسته بیا همدې ځای ته ولاړم.
پوهیږي چې څه می ولیدل؟

هغه کور مې پیدا نه کړ. هرې خواته مې چې
وکتل نو موږی کور می تر سترگو نه شو. د
هغه پخواني کور پر ځای می یو ډیر پاک او
صفا کور چې کړکی ئې په جالیو پوښل
شوی وی کله چې بڼه دقت مې وکړ په دې پوه
شوم چې دا خو هغه پخوانی کور دی چې
اوس پاک او صفا شوی دی له لیدو څخه

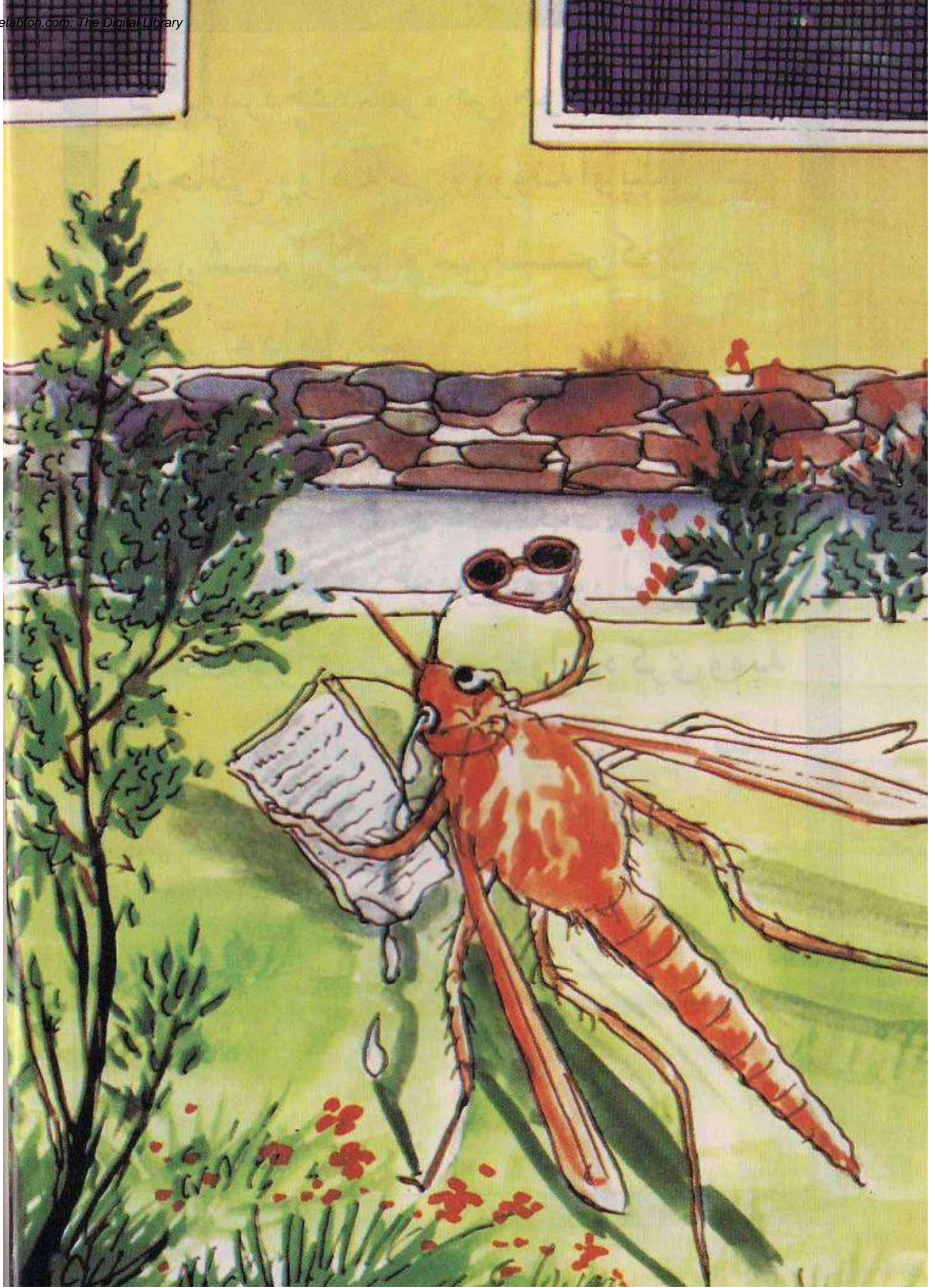

ئې دومره خفه شوم چې خو خېلې مې خان
په جالې وواهه چې وزرونه او پېښې مې
خوږ شول لاکن و مې نشو کولای چې
کوټې ته داخل شم.

گرانو لوستونکو!

اوبنکې مې نه پرېږدی چې خپلو لیکنو
ته دوام ورکړم. د نوموړې کور لیدل زما
پر خفه اروا سخته ضربه وارده کړې وه په
تلوار سره والو تم تر څو کوم بل ځای پیدا
کړم.

(پای)

ستاسو د معلومات اېاره خو مختصر ټکی

ملريا څه دی.

ملريا د ويني يو پرازيتی آفت ده چې د انافيل مونشي غوماشی د چيچلو له لاری انسان ته سرايت کوي. دا آفت د لږزنده تبی، د طحال (توری) لویدو او ويني کموالی سبب گرځي.

دا پرازيت له يوه انسان څخه بل ته د انافيل مونشي غوماشی (چې په خپلو لعابيه غده و اتو کې دا پرازيت ولری) پواسطه هغه وینه زبيني او په مقابل کې له خپلو لعاب (لارو) سره د ملريا پرازيت د انسان ويني ته داخلوي. د ملريا پرازيت د ويني سروکړيو اتو او بيا ويني (کبد) حجراتو کې داخلېږي او شمير يې زياتېږي.

د ناروغی سرايت:

د ملريا غوماشی په ولاړو اوبو او ډنډونو کې هگی اچوی او بچي هلته انکشاف کوي. او په ملاريا اخته کسانو د ويني زبيني له لاري له يوه انسان څخه بل ته

سرایت کوی.

ملریا یو تبه لرونکی ناروغی ده چې په سردرد او لړزاندی تبی سره شروع کړی چې د بندونو (مفاصلو) او ټول ځان دردونه ورسره یو ځای وی. تبه د ملریا پرازیت د نوعیت له مخی کله کله په منظم ډول یوه ورځ په منځ کې په بله ورځ په متناوب ډول او یا کله کله په غیر منظم ډول لیدله کیږي.

اختلالات:

دوینی کمیدل او توری (طحال) غتیدل دی.

وقایه:

د کوټو کړ کیوته جالی نیول، د ولاړو اوبو او ډنډونو له منځه وړل او د حشراتو ضد درملو پاشل په خاصه توګه د تودوخی په موسم کې.

تداوی:

ناروغ ډیر ژر داکتر ته ورسوی او د داکتر په مشوره هغه ته درمل ورکړی. په خپل سر او د داکتر له مشوری پرته ناروغ ته له درمل ورکولو ډډه وکړی.

Khaterat Pasha-e-Malaria (Malaria Mosquito)

Published by : Sanayee Development Organization (SDO)
Editor-in-Chief : Raz Muhammad Dalili
Author : Abdullah Kakar
Artist : Sultan Hamid Fanoos
Translated by : Assosiat frof Amanullah Ludin
Composed by : Saifullah Zamani

1st Edition : 1000 copies, Financed by (SDO), May 2007
2nd: Enditon : 1000 copies, Financed by (SDO), Nov 2007
2nd: Enditon : 1000 copies, Financed by (SDO), Feb 2008

Publishing date : Apr 2010
Number of copies : 2000 copies
Financed by : Sanayee Development Organization (SDO)

Kabul address : Sanayee Development Organization (SDO)
Qala-e-fatiullah 9th street, Near Shahoon Electricity Junction
Kabul telephone : 0093-(20) 2201693
Post Box : 181 Kabul Afghanistan
Email : sdfkabul@ceretechs.com
Websites : wwwsanayee.org
Www.nawidefarda.com

Peshawar Address : Kabul English Language Center,
Behind Orakzai Plaza and total CNG, university Road Shaheen
Town, Peshawar Pakistan
Telephone : 0092-91-5842155 - 91582165
Fax : +92+-1-5845139

All Rights Reserved

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**